

Верховний
Суд

НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА СУДДІВ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНИЙ ЦЕНТР ПІДГОТОВКИ
ПРАЦІВНИКІВ АПАРАТІВ СУДІВ

Програма підготовки та підвищення рівня
кваліфікації начальників і заступників начальників
структурних підрозділів апаратів місцевих,
апеляційних судів, Вищого антикорупційного суду
та Верховного Суду

23 травня 2025 року

Верховенство права в епоху ШІ: як верховні суди зберігають баланс між інноваціями та традиціями

Ян БЕРНАЗЮК,

суддя Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду,
доктор юридичних наук, професор

Пов'язані поняття

1. Незалежність, неупередженість, об'єктивність суду
2. Справедливість (моральність)
3. Цифрова компетентність
4. Ефективне правосуддя
5. Принцип процесуальної економії
6. Принцип гласності (прозорості)
7. Єдність судової практики, принцип правової визначеності
8. Мотивованість судового рішення
9. Доступ до правосуддя
10. Етика
11. Довіра до суду

Кодекс суддівської етики (стаття 16)

Використання суддею технологій штучного інтелекту є допустимим, якщо це:

1. не впливає на незалежність та неупередженість судді,
2. не стосується оцінки доказів,
3. не стосується процесу ухвалення рішень,
4. не порушує вимог законодавства.

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-24#Text>

Попри загальне закріплення основ цифровізації в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» (зокрема, через функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи) спеціальні положення, що стосуються допустимості, меж і умов використання технологій ШІ в діяльності суду, наразі відсутні.

Кодекс суддівської етики (редакція 2024 року) у статті 16 вперше окреслює етичні межі застосування ШІ суддею, однак це положення є надто загальним і не поширюється на працівників апарату суду чи запровадження в систему правосуддя автоматизованих систем з елементами ШІ. Тому вже існує нагальна потреба у створенні окремого деталізованого документа, який би врегульовував основні питання використання ШІ в системі правосуддя.

https://court.gov.ua/storage/portal/hcac/documents/orders/19.12.2024_56.pdf

Перше внутрішнє регулювання, запроваджене ВАКС, демонструє важливість не лише встановлення базових обмежень, а й готовності до їх подальшого перегляду. Стандарти застосування ШІ в судовій системі мають бути динамічними, адаптивними до технологічних змін і регулярно оновлюваними на підставі моніторингу, практичного досвіду та зворотного зв'язку.

Відповідно до статей 6, 19, 124, 126 і 129 Конституції України правосуддя здійснюється виключно судами, на засадах незалежності, безсторонності, підзвітності лише закону та особистої відповідальності судді за ухвалені рішення. Жоден інший суб'єкт чи технологічна система не може підмінити суддю у виконанні його конституційної функції — здійснення правосуддя іменем України.

Використання генеративного ШІ без належного унормування та контролю може призвести до непрямого або прихованого делегування функцій судової системи, зокрема під час автоматизованої підготовки проєктів судових рішень, алгоритмічного оцінювання доказів або формування судової аргументації.

Запровадження ШІ у сфері судочинства можливе лише за умови встановлення чітко окреслених меж його використання — як допоміжного аналітичного інструменту, а не як засобу підміни суду під час здійснення правосуддя.

<https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2023/12/AI-Judicial-Guidance.pdf>

У грудні 2023 року Судова канцелярія Англії та Уельсу оприлюднила документ «Artificial Intelligence (AI) – Guidance for Judicial Office Holders», який став однією з перших формалізованих спроб установити етичні й практичні орієнтири щодо допустимого використання ШІ суддями.

Ключовим положенням цих Настанов є наголос на тому, що повна відповідальність за використання будь-якого ШІ-продукту в під час здійснення правосуддя покладається на суддю, навіть якщо відповідні матеріали були підготовлені автоматизованими системами. Використання ШІ допускається винятково як допоміжного інструменту — здебільшого для організаційних завдань, підготовки навчальних матеріалів або узагальнення інформації, але не для правового аналізу або дослідження прецедентів.

<https://www.deb.uscourts.gov/sites/deb/files/news/Consumer%20CLE%20Ethics%20Materials1-29-25%2035%20to%2052.pdf>

У жовтні 2024 року Верховний Суд штату Делавер впровадив тимчасову політику щодо ШІ під назвою Interim Policy on the Use of Generative Artificial Intelligence by Judicial Officers and Court Personnel.

Ця політика дозволяє суддям і персоналу використовувати генеративний ШІ з певними обмеженнями. Вона передбачає відповідальність за точність, заборону на використання ШІ в чутливих сферах без належного нагляду, а також вимагає попереднього затвердження від адміністративного офісу суду. Користувачі повинні пройти відповідне навчання.

<https://ilcourtsaudio.blob.core.windows.net/antilles-resources/resources/e43964ab-8874-4b7a-be4e-63af019cb6f7/Illinois%20Supreme%20Court%20AI%20Policy.pdf>

У січні 2025 року Верховний Суд штату Іллінойс ухвалив політику щодо використання ШІ. Документ під назвою Illinois Supreme Court Announces Policy on Artificial Intelligence наголошує, що чинні Правила професійної поведінки та Кодекс суддівської етики повністю застосовуються до використання технологій ШІ.

Адвокати, судді та самопредставлені сторони несуть відповідальність за кінцевий результат своєї роботи. Усі користувачі повинні ретельно переглядати ШІ-контент перед його використанням, забезпечуючи точність і правову відповідність.

<https://www.sccourts.org/media/5vchofu5/order-re-interim-policy-on-genai.pdf>

У березні 2025 року головний суддя Верховного Суду штату Південна Кароліна видав політику Administrative Order 2025-03-25-01: Guidelines for Use of Generative Artificial Intelligence in the South Carolina Judicial Branch.

Вона встановлює правила використання генеративного ШІ, визначає його переваги та ризики, обов'язок перевірки точності, заборону на створення конфіденційних документів без погодження з відповідними органами і вимагає дотримання етичних стандартів.

https://supremecourt.nsw.gov.au/documents/Practice-and-Procedure/Practice-Notes/general/current/PN_SC_Gen_23.pdf

У січні 2025 року головний суддя Верховного Суду Нового Південного Уельсу (Австралія) Ендрю Белл видав директиву Practice Note SC Gen 23 – Use of Generative Artificial Intelligence. Цей документ забороняє використання ШІ для створення ключових доказових документів у судових процесах.

Адвокати повинні декларувати, що такі документи (affidavit, покази свідків тощо) були підготовлені без допомоги ШІ. Додатково надано рекомендації щодо використання ШІ для досліджень, аналітики й підготовки проєктів документів.

<https://www.courtsofnz.govt.nz/assets/6-Going-to-Court/practice-directions/practice-guidelines/all-benches/20231207-GenAI-Guidelines-Non-Lawyers.pdf>

У грудня 2023 року в Новій Зеландії затверджено керівництво Guidelines for the Use of Generative Artificial Intelligence in Courts and Tribunals.

Цей документ підкреслює, що будь-яке використання генеративного ШІ має відповідати вимогам добросовісності, захисту судових процедур і суспільної довіри. Заборонено створення рішень або формування правових висновків без належної перевірки.

https://www.judiciary.hk/doc/en/court_services_facilities/guidelines_on_the_use_of_generative_ai.pdf

У липні 2024 року в Гонконзі видано спеціальне керівництво Guidelines on the Use of Generative Artificial Intelligence for Judges and Judicial Officers and Support Staff, у якому викладено обов'язки суддів та працівників апарату щодо сумлінного та обережного використання ШІ, з обов'язковим дотриманням конфіденційності, точності та доброчесності у процесі створення або оброблення будь-якого контенту, пов'язаного із судовою діяльністю.

https://www.judiciary.gov.sg/docs/default-source/circulars/2024/registrar's_circular_no_9_2024_state_courts.pdf?sfvrsn=d038ec05_1

У жовтні 2024 року Верховний суд Сінгапуру опублікував керівництво Guide on the Use of Generative Artificial Intelligence Tools by Court Users.

Документ закликає до відповідального користування генеративним ШІ та надає загальні орієнтири. Хоча суд не забороняє використання ШІ, він акцентує на точності, захисті даних, а також на потенційних ризиках від неконтрольованого застосування ШІ-інструментів у судових процесах.

ОСНОВНІ ТИПИ НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ ВЕРХОВНИХ СУДІВ ЩОДО ШІ

- 1) етичні керівництва (настанови) та кодекси поведінки — формулюють принципи доброчесності, відповідальності та неприпустимості делегування судової функції;
- 2) тимчасові політики та адміністративні регламенти — спрямовані на врегулювання використання ШІ в апараті суду;
- 3) директиви процесуального характеру та інституційні правила — містять конкретні приписи щодо допустимого використання ШІ в межах судових процесів.

ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Існує доцільність обговорення питання створення робочої групи при Верховному Суді (із числа суддів усіх інстанцій, працівників апарату, науковців, фахівців з питань ШІ та інформаційної безпеки, а також представників Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Державної судової адміністрації України, Міністерства цифрової трансформації України, Ради суддів України) для підготовки проєкту спеціального документа «Стандарти допустимого використання технологій ШІ у системі правосуддя», що визначатиме не лише межі дозволеного, а й принципи відповідального впровадження ШІ — із належним балансом між інноваційністю, безпекою та суддівською незалежністю.

ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

Структура документу «Стандарти допустимого використання технологій ШІ у системі правосуддя»:

- (1) визначення цілей, термінів та принципів;
- (2) етичні обмеження та стандарти;
- (3) технічні вимоги до використання ШІ;
- (4) умови інтеграції ШІ у ЄСІТС;
- (5) моніторинг, звітність та відповідальність.

КОМЕНТАР ДО СТАТТІ 16 КОДЕКСУ СУДДІВСЬКОЇ ЕТИКИ

Сьогодні Рада суддів України активно працює над підготовкою нового Коментаря до Кодексу суддівської етики (<https://rsu.gov.ua/ua/news/u-radi-suddiv-ukraini-vidbulosa-zasidanna-rg-z-pidgotovki-komentara-do-kodeksu-suddivskoi-etiki>; <https://rsu.gov.ua/ua/news/zasidanna-robocoi-grupi-rsu-z-pidgotovki-komentara-do-kodeksu-suddivskoi-etiki-vidbulosa-u-vinnici>).

Очікується, що майбутній Коментар у частині статті 16 надасть чіткі роз'яснення щодо меж допустимого використання ШІ суддями, а також визначить рекомендовані підходи до питань безпеки та процедур контролю.

РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВІДПОВІДАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПРАВНИКІВ

Робоча група при Мінцифри працює над розробкою Рекомендацій щоб надати правникам практичні поради щодо відповідального використання ШІ в професійній діяльності.

Вони покликані допомогти правникам орієнтуватися в правових, етичних та технічних аспектах застосування ШІ у щоденній правничій роботі. У документі представлено інформацію, що допоможе правнику визначити, які завдання можна ефективно делегувати ШІ-помічнику, зокрема автоматизацію створення та написання документів, аналіз і дослідження прецедентної практики, пошук правової інформації та інше.

The AI Revolution Is Underhyped | Eric Schmidt | TED

<https://www.youtube.com/watch?v=id4YRO7G0wE>

Ерік Шмідт "Революція ШІ недооцінена" — колишній генеральний директор і виконавчий голова Google (2001–2011), активно бере участь у формуванні міжнародної ШІ-політики

1. ШІ як виклик регуляторному часу та законодавчій інерції:

Шмідт переконує, що темпи розвитку ШІ випереджають спроможність суспільства усвідомити його масштаби. Для юристів це означає необхідність формування нормативної бази на випередження — із врахуванням гіперекспоненційного зростання інтелектуальних можливостей систем.

2. Дилема автономного ШІ і роль «людини в ланцюгу»:

Шмідт попереджає про ризики агентних систем, здатних діяти незалежно від людей. Це прямо стосується правового регулювання делегування відповідальності, контролю за алгоритмічними рішеннями та допустимих меж автономності ШІ у правозастосуванні.

The AI Revolution Is Underhyped | Eric Schmidt | TED
<https://www.youtube.com/watch?v=id4YRO7G0wE>

3. Геополітичний потенціал ШІ — і виклики міжнародного права:

ШІ, як технологія подвійного призначення, формує нову сферу міжнародної конкуренції, яка потребує розробки правових режимів, аналогічних ядерному стримуванню. Це відкриває простір для нових типів міжнародних договорів, юридичного інжинірингу та концепцій превентивної безпеки.

4. Баланс між безпекою і свободою в епоху ШІ:

Юристам доведеться вирішувати, як гарантувати захист від фейків, маніпуляцій і алгоритмічного насильства, не створюючи при цьому системи цифрового тоталітаризму. Шмідт підкреслює цінність рішень, що зберігають анонімність і приватність при водночас наявному захисті (як-от zero-knowledge proof).

Концепція ЄСІКС (наказ ДСА України від 30.04.2025 № 178)

Допустимі функції ШІ в ЄСІКС:

1. Генерація проєктів документів
2. Перевірка орфографії та змісту
3. Формування стислого змісту документів
4. Підбір релевантної судової практики
5. Рекомендації моделі розгляду справи
6. Створення аватар-асистента
7. Стенограма засідань / перетворення мовлення в текст
8. Перевірка норм законодавства на актуальність
9. Автоматичний переклад
10. Виявлення девіацій у судовій практиці
11. Надання базової правової допомоги користувачам

Концепція ЄСІКС (наказ ДСА України від 30.04.2025 № 178)

Правила етичного та технічного впровадження ШІ:

1. Асистивна роль ШІ — підтримка, а не заміна судової функції
2. Прозорість — пояснюваність та можливість відстеження джерел
3. Контроль людини — остаточне рішення лише за суддею
4. Можливість відключення ШІ-модуля без шкоди для всієї системи
5. Обов'язкове повідомлення користувача про участь ШІ у формуванні контенту
6. Технічна надійність та підзвітність
7. Недискримінаційність — запобігання алгоритмічним упередженням
8. Право на приватність і конфіденційність у взаємодії з ШІ

ПОПЕРЕДНІ ЛЕКЦІЇ

1. Штучний інтелект як основа цифрового судочинства: помічник чи майбутній конкурент судді?
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/artificial_intelligence_bernaziuk.pdf
2. Штучний інтелект (artificial intelligence) сьогоденний погляд на перспективи майбутнього
[https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/artificial_intelligence_bernaziuk%20\(1\).pdf](https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/artificial_intelligence_bernaziuk%20(1).pdf)
3. Сучасні можливості штучного інтелекту (artificial intelligence) процесуальна економія чи загроза незалежності судді?
<https://nsj.gov.ua/ua/pidgotovka-pratsivnikiv-aparativ-sudiv/programi-pidgotovki-pratsivnikiv-aparativ-sudiv-2021-rik/20-23-travnya-2024-r-programa-pidgotovki-ta-pidvishennya-rivnya-kvalifikatsii-za-standartizovanou-programou-pomichnikiv-suddiv-mistsevih-ta-apelyatsiynih-gospodarskih-sudiv>
4. Інтеграція штучного інтелекту (artificial intelligence) в систему правосуддя: поспішай повільно
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/AI_festina_lente_bernaziuk.pdf
5. Правосуддя та штучний інтелект: перші правила https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/AI_first_rules_bernaziuk.pdf
6. Штучний інтелект та питання етики під час здійснення правосуддя https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/AI_ethics_bernaziuk.pdf
7. Інструменти штучного інтелекту та неприпустимість зловживання процесуальними правами
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/AI_abuse_of_procedural_rights.pdf
8. Нові принципи здійснення правосуддя https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/101-%20new_principles_court_bernaziuk.pdf
9. Технології штучного інтелекту та принцип правової визначеності https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/AI_principal_of_legal_certainly_bernaziuk.pdf
10. Штучний інтелект: застосувати недозволено ігнорувати https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2024/Prezent_AI_prohibition_or_permission_bernaziuk.pdf
11. Сучасні можливості штучного інтелекту та питання приватності https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2024/104_AI_privacy_bernaziuk.pdf
12. Технології штучного інтелекту в правосудді: міжнародні стандарти регулювання https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2024/105_AI_international_standards_bernaziuk.pdf
13. Практичні аспекти використання технології штучного інтелекту в юридичній сфері https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2024/108_AI_practice_bernaziuk.pdf
14. Технології штучного інтелекту та life hacks для юристів https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2024/109_%20AI_life_hacks_bernaziuk.pdf
15. Штучний інтелект та правосуддя: механізми забезпечення прозорості та підзвітності https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2024/115_AI_transparency_accountability_bernaziuk.pdf
16. Штучний інтелект та право на приватність: баланс між інноваціями та захистом персональних даних
https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2025/119_AI_personal_data_protection_bernaziuk.pdf
17. Цифрова ера правосуддя: роль ШІ у забезпеченні єдності судової практики в Україні (лекційний матеріал):
https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2025/120_AI_uniformity_of_judicial_practice_bernaziuk.pdf
18. Діджиталізація судочинства: межі допустимого використання ШІ https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/Bernazuk_.pdf
19. Штучний інтелект у правосудді: міжнародний досвід та виклики <https://constitutionalist.com.ua/shtuchnyj-intelekt-u-pravosuddi-mizhnarodnyj-dosvid-ta-vyklyky>
20. Технології штучного інтелекту: майбутні перспективи та ризики для судової гілки влади
https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2025/124_AI_Future_Prospects_Risks_for_Judiciary_bernaziuk.pdf
21. Штучний інтелект у правосудді: ризики алгоритмічної упередженості та дискримінації https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2025/125_AI_Algorithmic_Bias_Discrimination_Risks_bernaziuk.pdf

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Берназюк Ян. Штучний інтелект та система правосуддя України: результати співпраці у році, що минув <https://so.supreme.court.gov.ua/authors/934/shtuchnyi-intelekt-ta-systema-pravosuddia-ukrainy-rezultaty-spivpratsi-u-rotsi-sh%D1%81ho-mynuv>
2. Берназюк Ян. Наукові надбання як основа для наступних кроків на шляху інтеграції штучного інтелекту в систему правосуддя <https://so.supreme.court.gov.ua/news/949/naukovi-nadbannia-iak-osnova-dlia-nastupnykh-krokov-na-shliakhu-intehratsii-shtuchnoho-intelektu-v-systemu-pravosuddia>
3. Берназюк Ян. Верховенство права в епоху ШІ: як верховні суди зберігають баланс між інноваціями та традиціями <https://so.supreme.court.gov.ua/news/986/tsyfrova-era-pravosuddia-rol-shi-u-zabezpechenni-iednosti-sudovoi-praktyky-v-ukraini>
4. Bernaziuk Ian. Artificial Intelligence and the Judicial system of Ukraine: results of cooperation in the past year <https://constitutionalist.com.ua/artificial-intelligence-and-the-judicial-system-of-ukraine-results-of-cooperation-in-the-past-year>
5. Берназюк Ян. Штучний інтелект і його використання для забезпечення єдності судової практики як складової довіри до суду // Слово Національної школи суддів України. – 2024, № 2(49), С. 16-35 https://slovo.nsj.gov.ua/images/pdf/2024_4_49/nsj_4_49_2024.pdf
6. Берназюк Ян. Ера ШІ й роль верховних судів у цифровій трансформації правосуддя // Юридична газета. № 4 (792). - С. 16-18.

Верховний
Суд

Дякую за увагу!